

A MAGYAR KIRÁLYI IGAZSÁGÜGYI MINISZTERNEK

44.673/1920.I.M.XII. számú átiratának másolata.

Magyar Királyi Igazságügyminiszter.

44.673

1920.I.M.XII.

Nagyméltóságod hivatali előde a folyó évi november hó 22-én 67.158/1920/IV.a.szám alatt kelt átiratában a budapesti tudományegyetem tanácsa által dr. MAGYARY GÉZA és dr. PLÓSZ SÁNDOR nyilvános rendes tanárok ellen lefolytatott igazolási eljárásból kifolyólag felmerült két jogi kérdésre nézve kért tőlem véleményt.

I., Az első kérdés az, vajjon az 1920.évi XI.t.c. 4.§-ában foglalt azon rendelkezésnek, amely szerint a tényleges szolgálat kötelékéből eltávolíthatók azok az alkalmazottak, akik az 1918.évi október hó 31-től a törvény hatályba lépéséig terjedő időben beigazoltan hazafiatlan, társadalomellenes, vagy a közerkölcsbe ütköző magatartást tanusítottak, van-e visszahatása a 4359/1919.M.E.számú rendeletnek azon rendelkezésére, amely szerint a közszolgálati alkalmazottaknak csak a tanácsköztársaság ideje alatt tanusított magatartását kellett igazolási eljárás tárgyává tenni és, hogy vajjon ehhez képest revízió alá kell-e venni Nagyméltóságod hivatali elődének a fentebb nevezett két tanár ur igazolási ügyében a 35.292/1920. szám alatt még az idézett törvénycikk életbelépte előtt kiadott azt a rendelkezését, amely megsemmisítette a budapesti egyetem tanácsának a nevezett tanár urak ügyében hozott határozatának egyik részét, amellyel az egyetemi tanács a ne-

./.
A m.kir. Vallás-és Közoktatásügyi Miniszter Urnak,

B u d a p e s t .

vezett tanár uraknak a tanácsköztársaság előtti időben tanusított magatartására nézve helytelenítésének,illetőleg nem helyeslésének adott kifejezést.

Az 1920: XI.t-c. 4.§-ának rendelkezése nézetem szerint semmiképen nem hat vissza a 4359/1919.M.E.számu rendelet rendelkezéseire és ennél fogva ezen az alapon Nagyméltóságod hivatali elődének említett határozatát revízió alá vonni és hatályon kívül helyezni nem lehet.

Az idézett M.E.számu rendelet értelmében ugyanis különleges eljárás, ugynevezett igazolási eljárás útján megvizsgálás tárgyává kellett tenni a közzolgálati alkalmazottaknak a tanácsköztársaság ideje alatt tanusított magatartását, az idézett törvényszakasz pedig a miniszteriumnak ad jogot arra, hogy a tényleges szolgálat kötelékéből eltávolíthassa azokat az alkalmazottakat, akik az 1918. évi október hó 31-étől a törvényhatálybalépéséig terjedő időre beigazoltan hazafiatlan, társadalomellenes vagy a közerkölcsbe ütköző magatartást tanusítottak.

Minthogy eszerint e két jogszabály egymástól különálló kérdést szabályoz, az utóbbi rendelkezésnek a korábbi rendelkezésre vagy az annak alapján tett intézkedésre annál kevésbé lehet visszaható hatása, mert a korábbi jogszabály alapján befejezett ügy a későbbi jogszabály alapján, kifejezett ellenkező rendelkezés nélkül újból elbírálás alá nem vonható.

Egyébiránt ennek a kérdésnek a jelen ügy elbírálásánál nincs döntő jelentősége.

A budapesti egyetem tanácsa ugyanis a vallás-és közoktatásügyi miniszteriumban 67.158/1920. szám alatt iktatott felterjesztésében atra hivatkozik, hogy a nevezett tanár urak ellen az eljárást nem az idézett 4359/1919.M.E. sz. rendelet alapján, hanem a jogi és államtudományi karnak az 1919. évi december hó 13-án tartott tanári ülésében hozott és Nagyméltóságod hivatali előde által tudomásul vett határozata alapján, a hatósági szervezeti szabályzat 20.§-a értelmében őt megillető felügyeleti és fegyelmi hatáskörében folytatta le és így hatáskörét nem lépte túl azáltal, hogy ezt az eljárást kiterjesztette nevezett tanár urak korábbi magatartásának megvizsgálására is.

Nem szenvedhet ugyan kétséget, hogy az egyetemi tanácsnak a hatósági szervezési szabályzat idézett §-a értelmében rendes felügyeleti és fegyelmi hatáskörében is joga volt az egyetemi tanárok magatartását nemcsak az ugynevezett tanácsköztársaság, hanem az azt megelőző forradalmi időszakra nézve is vizsgálat tárgyává tenni, ennél fogva az egyetemi tanácsnak az az eljárása, hogy a nevezett tanár uraknak a tanácsköztársaság idejét megelőző magatartását is felügyeleti vizsgálat tárgyává tette, nem volna kifogásolható, még abban az esetben sem, ha a jog-és államtudományi kar határozattal ki nem mondta volna, hogy a vizsgálatot ily szélesebb keretben kívánja teljesíttetni.

Kifogás alá esik azonban az egyetemi tanács szóbanlévő határozata abból az okból, mert a többször említett M.E.sz. rendelet alapján kifejlődött ugynevezett igazoló eljárásra utaló kifejezés használatával kapcsolatban a nevezett ta-

nár urakkal szemben helytelenítésének, illetve nem helyeslésének adott kifejezést olyan magatartásra vonatkozólag, amely az ugynevezett igazoló eljárás alá nem lett volna vonható, hanem ettől külön csupán a rendes fegyelmi vagy felügyeleti eljárás útján az igazolási eljárásra utaló intézkedés alkalmazása nélkül lett volna elbirálható.

A kormány idézett M.E. számú rendeletének ugyanis, amely kizárólag csak a tanácsköztársaság alatti magatartás megvizsgálását kívánta különleges, ugynevezett igazoló eljárás tárgyává tenni, nyilvánvalóan az volt a célja, hogy ennek az eljárásnak keretébe, amely eredményéhez képest az alkalmazottra nézve nem csak a szolgálati viszony szempontjából, hanem a hazafiság és az erkölcsi megítélés szempontjából is súlyos következményekkel járhat, ne vonassanak be olyan cselekmények, amelyek az érintett szempontokból más, kevésbé súlyos megítélés alá eshetnek. E rendeletnek minden közzolgálati alkalmazottra kiterjedő kötelező rendelkezése önként érthetőleg kiterjed a tudományegyetem tanáraitra és egyéb alkalmazottaira is és ennél fogva sem a rendelet kibocsátása előtt kelt tanári határozat, sem az egyetemi tanács rendes felügyeleti és fegyelmi hatósági köre nem szolgáltatott alapot oly eljárásra, amely az érintett szempontokkal ellenkezik.

Ennél fogva nézetem szerint Nagyméltóságod hivatali előde helyesen járt el, akkor, amidőn az egyetemi tanácsnak szóbanlévő határozatát a helytelenítésre, illetőleg nem helyeslésre vonatkozó részében megsemmisítette, mert a határozat az előadottakhoz képest ebben a vonatkozásban sza-

szabálytalan volt és az idézett M.E.számú rendelet céljával ellentétben éppen azzal az eredménnyel járt, hogy a budapesti egyetem két kiváló tanárát bizonyára a határozat intenciója ellenére is a nyilvánosság előtt olyan színben tűntette fel, mintha a kommunizmussal összefüggő magatartásuk esett volna kifogás alá s ez jó hírnevükre árnyékot vethetett.

Nagyméltóságod hivatali előde által ebben a tárgyban kiadott 35.292/1920.számú rendelkezésnek az egyetemi tanács fölterjesztésében kért revízióját vagy hatálytalanítását nem vélem indokolhatónak az egyetemi tanács felterjesztésében érintett azon az alapon sem, mintha Nagyméltóságod hivatali előde az említett rendelkezést a tárgyi iratok ismerete nélkül a panaszló egyetemi tanárok egyoldalú előadása alapján hozta volna meg, mert az ügynek a szóbanlévő irányban való eldöntésére a Nagyméltóságod hivatali elődének rendelkezésére állott határozatok magukban véve is elegendő alapot szolgáltatottak és egyébként is az alább részletesen kifejtett okokból a főfelügyeleti hatóság megítélésére tartozik az, hogy minő adatok alapján és milyen eljárás útján kívánja főfelügyeleti jogkörét gyakorolni.

Az ügynek ilyen eldöntése érthetőleg nem teszi szükségessé azt, hogy Nagyméltóságod a budapesti egyetem tanácsa által az egyetem autonómiájára és Nagyméltóságodat az egyetemmel szemben megillető főfelügyeleti és fegyelmi jogkörre vonatkozólag felvetett elvi kérdésekben is egyidejűleg állást foglaljon, mert az ügynek ilyen elbírálása nem áll ellentétben azokkal az elvekkel, amelyeket a Nagyméltóságodat megillető főfelügyeleti jog gyakorlásában az egyetemi tanács is megengedhetőnek vélt.

II. Nagyméltóságod hivatali előde másod sorban a budapesti egyetem tanácsának 49.194/1920.V.K.M.szám alatt iktatott felterjesztésében foglalt azon elvi jelentőségű kijelentésére nézve méltóztatott véleményt kérni, mely szerint a budapesti tudományegyetemre nézve alkalmazásban lévő hatósági szervezési szabályok értelmében az egyetemi tanácsnak sem általános felügyeleti hatáskörében tett olyan intézkedési, sem fegyelmi hatáskörben hozott olyan határozatai ellen, amelyek a tanári testület tagjaira vonatkoznak, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az ügynek érdemben való felülvizsgálására irányuló felelbbvitelnek nincs helye.

Ebben a tárgyban a következőket van szerencsém Nagyméltóságoddal közölni:

Nézetem szerint a budapesti egyetemen a gyakorlat által alkalmazásban tartott hatósági szervezeti szabályzat rendelkezéseiből nem lehet levezetni azt az álláspontot, amelyre az egyetemi tanács fentebb érintett kijelentését alapítja.

Az egyetemi tanácsnak szóban lévő felterjesztése a tudományegyetem önkormányzati jogállására hivatkozva vonja kétségbe azt, hogy a kormányt az egyetem felett oly joghatóság illetné meg, amelynél fogva az egyetemi tanácsnak az egyetemi tanárookra vonatkozólag akár általános felügyeleti hatáskörében tett intézkedéseit, akár fegyelmi hatósági körében hozott határozatait felülvizsgálhatná.

Tételes törvényben nincs ugyan tüzetesen szabályozva az, hogy Nagyméltóságodat a budapesti egyetemre vonatkozólag milyen jogok illetik meg, nézetem szerint azonban Nagyméltóságod nem helyezkedhetik alkotmányunk szerint olyan

álláspontra, amely az egyetemi tanács érintett felfogásának megfelel.

A budapesti egyetemnek jogi helyzete tekintetében ugy eredeténél, mint bizonyos egyházi eredetű alapítványoknak az egyetem céljára felhasználásánál fogva vannak ugyan bizonyos szempontok, amelyek a többi egyetemmel szemben bizonyos irányban különleges megítélést kívánnak, ezeknek a szempontoknak azonban egyáltalában nincs az a jelentősége, mint amelyet az egyetem tanácsa azoknak tulajdonítani kíván, hogy t. i. a budapesti egyetemet az érintett szempontok következményeképpen az állami főhatalommal szemben olyan autonóm jogállás illetné meg, mint a kir. bíróságokat, vagy az autonóm egyházi szervezeteket.

Nemcsak a képviselőháznak 1868. november hó 13-iki ülésében hozott az a határozata, mely a budapesti egyetemet állami intézetnek nyilvánította, továbbá DEÁK FERENC-nek a képviselőház említett ülésében tartott beszédében foglalt hasonló értelmű fejtegetése, hanem az azóta fennálló jogállapot is kétségtelenné teszi azt, hogy a budapesti egyetemet úgy tanárainak kinevezése, kiadásainak állami költségvetési ellátása, valamint az állami kormánynak vele szemben eddig gyakorolt jogai szerint is állami tanintézetnek, tanárait állami alkalmazottaknak kell tekinteni. Vele szemben ennél fogva az államkormányt ugyan azoknak a jogoknak kell megilletni, amelyek az intézett állami jellegének megfelelnek.

Igaz ugyan, hogy, a tudományegyetem céljánál és hivatásánál fogva, nevezetesen a tudomány művelésének szabadsága érdekében is már bizonyos szervezeti önállóságot követel, amelyet részére meg kellene adni még akkor is, ha

ez a gyakorlatban alkalmazásban tartott abszolút korszakbeli úgynevezett hatósági szervezési szabályzat rendelkezései szerint biztosítva nem lenne, s ez a szempont az állami főhatalomnak a tudományegyetemekkel szemben olyan mérvű önkormányozását kívánja meg, hogy a tudomány-~~szabadsága~~ szabadsága az állami főhatalomból folyó jogok gyakorlása által sérelmet semmi irányba ne szenvedjen: azonban ez éppen nem jelentheti azt, hogy az államnak a tudomány szabadsága érdekében le kell mondania a szolgálati köteleességek teljesítésének nélkülözhetetlen biztosítékairól és az önvédelemnek azokról az eszközökről, amelyek szükségesek annak meggátlására, hogy a tudomány szabadságának örve alatt esetleg államellenes, vagy társadalomfelforgató tanok terjesztésére szabad tér nyíljon.

A tudományegyetemnek a tudomány szabadsága érdekében elismerendő önkormányzati jogállása tehát semmi esetre sem terjedhet annyira, hogy az egyetem az állam keretében minden kormányhatalmi intézkedéstől ment, teljesen souverain hatalmu szervezet legyen. Ennyire még a souverain birói hatalmat kezelő bíróságok önállósága sincs alkotmányunkban elismerve, amennyiben a birói függetlenség csak az igazságszolgáltatás körére vonatkozik, ellenben felügyeleti szempontból a bíróságok is a kormány hatalma alatt állanak. De nincs az állam keretében semmiféle olyan önkormányzati alakulat sem, amely nem állana legalább is az államkormányfőfelügyelete alatt.

Magának az állam főfelügyeleti jognak tartalma és köre, valamint gyakorlásának módja, a kir. bíróságok felügyeletén kívül az állami jellegű önkormányzati alakulatokkal szemben általános érvényű jogszabályokkal nincs ugyan rendezve, a főfelügyeleti jog céljából és természetéből következik, azonban, hogy az nem szorítkozhatik csupán az önkormányzati

szervezetek működésének kizárólag a tudomásvételben megnyilvánuló ellenőrzésére, hanem a felügyelőhatóságot az érvényben lévő jogszabályok keretében feljogosítja, az mind - azoknak az intézkedéseknek a megtételére is, amelyek szükségesek avégből, hogy az önkormányzati szervezetek céljuknak megfelelő törvényszerű működésére szorittassanak. Ehhez képest a felügyelőhatóság jogköre tételes korlátozó jogszabályok hiányában már természeténél fogva sem állhat csupán az önkormányzati szervezet határozatainak tudomásvételében vagy esetleges megsemmisítésében, hanem amennyiben a felügyelet célja érdekében szükséges, kiterjed az az érdelemleges intézkedésre is.

Ami különösen a fegyelmi jog gyakorlását illeti, erre nézve megjegyzem, hogy a fegyelmi hatalom céljánál fogva, mely az alkalmazottak szolgálati kötelességeinek a fegyelmi eszközök segélyével való kényszerítésére irányul, az általános jogelvek szerint szükségképpen megilleti azt a hatóságot, amely a szolgálati viszonyt megalapítja, de céljánál fogva szoros összefüggésben áll a felügyeleti joggal is, amelynek egyik eszköze. A fegyelmi hatalom gyakorlásának módja és az arra hivatkozott szervek tekintetében pedig, amennyiben ezt a kérdést jogszabályok nem rendezik, az elhatározás joga a főfelügyeleti hatóságot illeti meg, mert a főfelügyeleti jog, mint a souverain állami főhatalomnak része, a jogszabályok keretében diszkrétórius jellegű hatalom, amely, ha csak a törvényhozás nem korlátozza, önmaga jogosult meghatározni azt, hogy miként és milyen szervek által kívánja a felügyeletet és a fegyelmi jogot érvényesíteni.

A fegyelmi hatalom szervezete és gyakorlásának módja

a főfelügyeleti jogköröktől csak ott válik külön, ahol mint pl. a kir. bíróságoknál, vagy a törvényhatósági és községi önkormányzatnál ez különlegesen szabályozva van, vagy ahol mint pl. az egyházaknál a szolgálati viszony megállapítása az egyházi szervezetek közjogi állása szerint egészen külön áll az állami főfelügyeleti jog szervezetétől.

A budapesti egyetemre nézve egészen kétségtelen az, hogy az 1848. évi XIX. törvénycikk értelmében Nagyméltóságod hatósága alá van rendelve. Ez a törvény az oktatás és tanulás szabadsága elvének hangsúlyozásán felül nem határozta ugyan meg, hogy ezen hatóság alatt mit kell érteni, önként következik azonban, hogy a törvény érintett rendelkezéséből kifolyólag Nagyméltóságodat az egyetemmel szemben az említett oktatási és tanulási szabadság érintése nélkül mindaz megilleti, ami miniszteri felelős állásánál fogva az állami végrehajtó hatalom köréből a fennálló jogszabályok korlátai között Nagyméltóságod hatalmi körébe tartozik,

Nézetem szerint mindezekből az következik, hogy a budapesti egyetem is Nagyméltóságod rendelkező, felügyelő és fegyelmi hatósága alatt áll és e részben csupán azok a korlátok jöhetnek tekintetben, amelyeket a fennálló jogszabályok, különösen az eddigi gyakorlat és Nagyméltóságod hivatali elődeinek rendelkezései értelmében alkalmazásban lévő ugynevezett hatósági szervezési szabályzat rendelkezései is megállapítanak.

Ami e hatósági szervezési szabályzat rendelkezéseit illeti, erre nézve megjegyezni kívánom, hogy nem oszthatom az egyetemi tanácsnak szóban lévő felterjesztésében kifejezésre jutott azt a nézetét, mintha ezt a szabályzatot a ko-

lozsvári egyetemre vonatkozó 1872.XIX. t.c..2.§-a azzal a rendelkezésével, mely kimondotta, hogy a pesti m.kir.tudományegyetemnél jelenleg fennálló szabályok a kolozsvári egyetemre nézve is érvényesek, akár a budapesti, vagy akár csak a kolozsvári egyetemre nézve is törvényerőre emelte volna. Ilyen kijelentés sem a kolozsvári, sem a budapesti egyetemre vonatkozólag az idézett törvénycikkben nem foglaltatik. A törvény érintett rendelkezése csakis a két egyetem paritását akarta jelezni, vagyis e rendelkezés a budapesti egyetemre fennálló szabályokat jogforrási erejük érintése nélkül úgy mint a budapesti egyetemre érvényesek, tehát a rendeleteket, mint ilyeneket kívánta a kolozsvári egyetemre is kiterjeszteni; de nem volt, és nem is lehetett célja az, hogy azokat a rendeleteket, amelyek a budapesti egyetemre nézve akkor fennállottak, unctu törvényerőre emelje, mert hűsz ezzel kizárta volna e rendeletek rendeleti uton történő módosításának minden lehetőségét is, holott tudvalevően a budapesti egyetemnél akkor fennállott rendeletek azóta ily módon többszörösen módosultak. Ennélfogva nézetem szerint a hatósági szervezési szabályzat rendelkezései a budapesti egyetemre nézve csakis annyiban irányadók, amennyiben ezt az alkotmányellenes módon keletkezett szabályzatot az alkotmányos korszak kormányai és a gyakorlat érvényben tartották. Éppen azért nem oszthatom az egyetemi tanácsnak azt a felfogását sem, mintha ez a szabályzat mint későbbi keletű az 1848:XIX.törvénycikknek a vallás-és közoktatásügyi miniszter hatóságát megállapító rendelkezését hatályában érinthette volna. E szabályzatnak kötelező ereje csakis kormányrendeleten alapulván, az államkormányt megillető alkotmányos főhatalmi jogositványokat ez a szabályzat meg nem szüntethette és nem is csorbíthatta.

Az abban foglalt rendelkezések tehát csakis oly szabályoknak tekinthetők, amelyeket a kormányhatóság az őt megillető alkotmányos közhatalom gyakorlásának módozatai tekintetében megállapítani szükségesnek tartott s ezzel önmagára nézve is szabályt alkotott.

A szóbalévő szabályzat 20.§-ában foglalt annak a rendelkezésnek, hogy az egyetemi tanács a " legfelsőbb egyetemi hatóság", az előadottakhoz képest éppen nem lehet olyan értelmet tulajdonítani, mintha azzal a szabályzat a legfőbb kormányhatóságot megillető rendelkezési, főfelügyeleti és fegyelmi hatalmat az egyetemre vonatkozólag egyáltalán ki akarta volna zárni; mert erre a kormányhatóságnak nem is lehet joga, minthogy ezek a jogositványok alkotmányunk szerint elidegeníthetetlen jogai az alkotmányos kormánynak, azokról tehát a kormány le nem mondhat.

Egyébiránt az egész hatósági szervezési szabályzat szelleméből, céljából és rendelkezéseiből meg lehet állapítani azt, hogy az egyetemi tanácsot nem is a fentebb jelzett értelemben kívánta a legfelsőbb egyetemi hatóságnak nyilvánítani, - E szabályzat rendelkezéseinek egymásutánjából kétségtelenül kitűnik az, hogy csupán az egyetem belső szervezetét és működését nem pedig az egyetemnek az államkormányhoz való viszonyát, s különösen nem az államkormánynak az egyetemmel szemben fennálló felsőhatósági jogkörét kívánta kimerítő szabályozás tárgyává tenni.

Amikor a szabályzat egyes rendelkezései szólanak az egyetem különböző hatóságairól, ezzel szemben az egyetemi tanácsot csakis abban az értelemben jelölheti meg, "mint legfelsőbb egyetemi hatóságot", hogy az egyetemi tanács az egye-

temi szervezet belső életének keretében a legfelsőbb autonóm / egyetemi / szerv. Ennélfogva az egyetemi tanácsnak, mint az egyetem szervezetében legfelsőbb autonóm egyetemi hatóságnak ez a minősége éppen nem jelentheti azt, hogy a fölött az egyetem ügyeiben más magasabb állami fórum nem lehetne. Hogy ebben az értelemben használja a szervezeti szabályzat 20.§-a a " legfelsőbb egyetemi hatóság" elnevezését, ez kitűnik magának az idézett szakasznak ötödik bekezdéséből, amelyben a szabályzat az egyetemi tanácsot, mint " legközelebbi fellebbezési fórumot" jelöli meg a dékánnak és a tanártestületnek határozatai ellen, ami arra mutat, hogy a szervezeti szabályzat szem előtt tartja azt, hogy az egyetemi tanácson, mint " legközelebbi" fellebbezési fórumon felül van egy távolabbi, magasabb fellebbezési fórum is, amely nem lehet más, mint a vallás-és közoktatásügyi miniszter.

De világosan erre mutatja a szabályzat 23.§-ának az a rendelkezése is, amely az egyetemi hatóság hatáskörének, részletes megállapítását, amennyiben az ily irányban támadható kéte-lyeket az egyetemi tanács kielégítő módon eloszlatni nem tudná, a miniszterium döntésének tartotta fenn. Ez a rendelkezés is nyilvánvalóvá teszi, hogy Nagyméltóságodnak még az egyetemi szabályzat szerint is joga van az egyetemi hatóságok hatáskörére nézve felmerülő kétségeket érdemleges döntéssel eloszlatni.

Nem állhat meg nézetem szerint az egyetemi tanácsnak az a további érvelése sem, amely szerint az említett szabályzat mindenütt, ahol a központi kormányzatnak az egyetem önkormányzati életében való biztosítása valóban szándéka volt, ott ezt a befolyást kifejezetten biztosította is,

s hogy ennél fogva már az egyetem önkormányzatából és a törvényt magyarázat általános szabályaiból is következik, hogy amely kérdések tekintetében a szabályzata közoktatásügyi kormány ingerenciáját kifejezetten nem állapítja meg, azok a kérdések a közoktatási kormány pozitív beavatkozó és érdemleges rendelkezési hatáskörének kizárásával az egyetem önkormányzati hatóságai által kizárólagossággal és az érdeemben végérvényesen kezeltetnek és döntetnek el; és hogy továbbá mivel a tanári testület tagjaira nézve a fegyelmi ügyekben hozott határozatok ellen jogorvoslatról és jogorvoslati forumról a szabályzatban kifejezett rendelkezés nincsen, a fegyelmi ügyekben hozott határozatok ellen a vallás-és közoktatásügyi miniszterhez való fellebbezésnek, mint az ügy érdemleges felülvizsgálására irányuló jogorvoslatnak nincs helye, s hogy az ily fellebbezés az egyetem önkormányzatába ütközik és illuzóriussá tenné a tanárok függetlenségének és tanszabadságának biztosítékait.

Nem oszthatom az egyetemi tanács érintett okfejtését azért, mert a szervezeti szabályzatnak azokban a rendelkezéseiben, amelyek a közoktatásügyi miniszter részére döntési vagy beavatkozási jogot biztosítanak, legtöbbszörre olyan kérdésekről van szó, amelyek a szabályzat szerint tulajdonképpen az egyetem belső szerveinek intézkedési jogkörébe tartoznának, tehát olyan intern ügyekről, amelyek az egyetemi autonómia körében az egyetemi autonóm hatóságok által volnának megoldandók. Ehhez képest ezekben az ügyekben a vallás-és közoktatásügyi kormány részére nem felső kormányhatósági állásából folyó, hanem az autonóm szervekét helyettesítő intézkedési jog tehát belső, intern

hatalmi kör tartatik fenn. A szervezeti szabályzat, amelynek célja az egyetemi autonóm szervezet belső életének szabályozása, természetesen nem is terjeszkedhetett ki azoknak a jogoknak kimerítő szabályozására, amelyek az államhatalmat az egyetemmel szemben, mint felső kormányhatalmat megilletik. Ezt a kérdést a szabályzat egyáltalán nem érinti. Abból tehát, hogy a szabályzat egyes rendelkezései a közoktatásügyi kormányznak, az egyetem belső életében érdelemleges intézkedési jogot biztosítanak, éppen nem következtethető az, hogy ezzel a Szabályzat viszont kizárni, vagy korlátozni akarta volna a legfelsőbb kormányhatóságnak főhatalmi jogköréből kifolyó felső intézkedési jogait. Ezek a jogok a kormányhatóságot nem a szabályzat, hanem az alkotmány általános alapelvei alapján illetik meg. Ami különösen az egyetemi tanács fegyelmi hatáskörét illeti, abból a körülményből, hogy a szervezeti szabályzat kifejezetten nem rendelkezik arról, hogy az egyetemi tanárok fegyelmi ügyekben hozott határozatok ellen a vallás-és közoktatásügyi miniszterhez jogorvoslatnak helye van, szintén nem lehet következtetni azt, hogy ez akár a szabályzat szerint, akár az általános jogelvek szerint ki lenne zárva. Minthogy ugyanis ezt a kérdést a szervezeti szabályzat kifejezetten nem szabályozza, különösen sehol kifejezetten nem rendeli azt, hogy az egyetemi tanács fegyelmi határozata ellen fellebbezésnek helye van, de nem mondja ki azt sem, hogy az egyetemi tanácsnak fegyelmi ügyekben hozott határozata végleges s ellene fellebbezésnek helye nincs, ezt a kérdést az általános jogelvek szerint kell eldönteni.

Minthogy pedig alkotmányunk általános elvei szerint a főfelügyelő hatóságnak s különösen a hivatali viszonyt megalapító kinevező hatóságnak kétségtelenül meg van a fegyelmi hatalma és jogköre az általa alkalmazottak felett, ha csak a fegyelmi jogot a törvényhozás külön szervekre nem bizta és külön nem szabályozta, ennél fogva Nagyméltóságodat is, mint az egyetem főfelügyelő hatóságát kell, hogy ez a jog külön kifejezett tételes jogszabályok hiányában is, már az általános alapelveknél fogva megillessen, és így az egyetemi tanácsnak, mint az egyetem belső szervezetében ugyan legfelsőbb, de Nagyméltóságodda szemben hatósági alárendeltségi viszonyban álló, tehát csak alsófokú fegyelmi hatóság által hozott fegyelmi határozatok nem lehetnek véglegesek, ha ellenük az érdekelt Nagyméltóságod döntését kívánja kieszközölni.

Az erre irányuló bármily elnevezés alatt benyújtott beadványokat tehát az egyetemi tanács nincs jogosítva visszautasítani, hanem köteles Nagyméltóságodhoz felterjeszteni, már csak annál fogva is, mert arra nézve, hogy az egyetemi tanácsnak van-e olyan kizárólagos fegyelmi hatásköre, amelyben minden fellebbvitel kizárásával végleges határozatot hozhat, a kétséget eloszlató döntés joga még az egyetemi szabályzat 23.§ a szerint is csakis Nagyméltóságodat mint főfelügyeleti hatóságot illetheti meg.

Hogy az ilyen fellebbviteli beadvány csak az egyetemi tanács határozatának megsemmisítésére vagy érdemben való fellebbvitelvizsgálatára irányul-e és hogy ehhez képest Nagyméltóságod az ügyet milyen irányban kívánja elbírálni és eldönteni, ez a fegyelmi eljárás tételes szabályozásának hiányában kizárólag szintén Nagyméltóságod bölcs megítélésére tartozik,

mert a felügyeleti és fegyelmi jog természetéből következik, hogy tételes szabályozás hiányában a legfelsőbb felügyelő és fegyelmi hatóságnak van joga megállapítani azokat az elveket is, amelyek szerint a hatósága alá tartozó fegyelmi ügyeket elbírálni kívánja.

Hogy Nagyméltóságodnak ez a joga beleütköznék az egyetem önkormányzatába és gyakorlati kihatásánál fogva illuzóriussá tenné az egyetemi tanárok függetlenségének és a tanszabadságának biztosítékait, az egyetemi tanácsnak ez az észrevétele nézetem szerint annál kevésbé állhat meg, mert egyfelől amint a törvényhatóságok felett a belügyminisztert megillető legfelsőbb fegyelmi hatalom példája bizonyítja / : v.ö. 1886:XXIII.t.c.:/, az állami kormányhatóságot megillető fegyelmi jog nem áll ellentétben az önkormányzat alapelveivel, másfelől Nagyméltóságodnak az egyetem felett álló magas közjogi állásában s az azzal járó alkotmányos felelősségében meg van a kellő biztosítéka annak, hogy az egyetemi tanárok fegyelmi ügyeinek intézkedésében Nagyméltóságod kizárólag az állam közérdekét tartja szem előtt s meg fogja találni azt a szükséges határt, amelyet döntése elé a tudomány és tanítás szabadságának elve szab.

A felmerült kérdés eldöntése szempontjából nem tulajdoníthatok különösebb jelentőséget az egyetemi tanács azon érvelésének sem, hogy az önkormányzati jogállásnak egyik legpregnansabb megnyilvánulása éppen a fegyelmi jognak kizárólag az önkormányzati hatóságok által való gyakorlása, amint az ugy a kir. bíróságok szervezetében, mint az azzal felruházott egyházak kormányzatában kifejezésre jutott; mert hiszen a kir. bíróságok nem önkormányzati ha-

tóságok, az autonom egyházi szervezetek fegyelmi hatósága pedig, mint Nagyméltóságod előtt is ismeretes, épp a közoktatásügy terén több tekintetben át van törve az állam fegyelmi hatalmának érvényesítésével /: pl. az 1907:XXVII. t.c.23.s.köv.§-ai:/ Egyéb iránt a magam részéről érdemben de lege ferenda nem tennék észrevételt az ellen, hogy az egyetemi tanártestület fegyelmi ügyeinek intézése a bíróságok fegyelmi ügyeinek analógiájára a jövőre nézve akként szabályoztassék, hogy a fegyelmi bíróságok szervezetében és eljárásában meg legyen minden jogi biztosítéka a tudomány és tanítás szabadságának. Addig, azonban, amíg ilyen szabályozás akár törvényhozási úton, akár Nagyméltóságod rendelkezéséből meg nem történik, Nagyméltóságod nézetem szerint ebben a kérdésben csakis arra az álláspontra helyezkedhetik, hogy Nagyméltóságodnak alkotmányos hatalmából folyó joga és kötelezettsége az egyetemi tanárok ügyeiben hozott fegyelmi határozatokkal szemben az esetleg szabálytalan, vagy érdemben helyetelen határozatnak akár megsemmisítésével, akár érdemleges megváltoztatásával is a sértettnek vagy a közszolgálat érdekének a szükséges védelmet nyújtani és az államnak ne tén különben oltalom nélkül maradó magasabb érdekeit érvényre emelni.

Nézetem szerint tehát Nagyméltóságodnak az alkotmány alapelveiből kifolyólag az egyetemi tanács fegyelmi határozatával szemben nemcsak a jogszabály sértésre, mint semmisségi okra alapított kassatorius hatásköre van, amint ezt az egyetemi tanács mint általa megengedhetőnek tartott legszélsőbb határt megállapítani kívánja, hanem Nagyméltóságod joghatósága ellenkező korlátozó törvény hiányában

az egyetemi tanács határozatainak érdemi felülvizsgálatára is kiterjed s Nagyméltóságodnak nincs is joga az államhatalomnak erről az elidegeníthetetlen jogáról lemondani.

Önként érthetően a fegyelmi jogra nézve kifejtett elvek még inkább állanak az egyetemi hatóságnak általános felügyeleti hatáskörében a tanító-testület tagjai irányában a szervezeti szabályok 20.§-a második és harmadik bekezdése alapján tett intézkedései és az ezek alapján hozott határozatai tekintetében is.

Mindez azonban nézetem szerint sem zárja ki azt, hogy Nagyméltóságod tételes jogszabályokkal nem korlátolt széleskörű diskrecionárius joghatóságát a szükséges szabadabb szellemben s azoknak a szempontoknak figyelembevételével gyakorolja, amelyeket a tudomány és az egyetemi oktatás szabadságának magasabb rendű érdekei az egyetemi tanárok fegyelmi ügyeinek intézésében megkövetelnek.

III. Ami végül a Nagyméltóságod hivatali előde által közölt törvénytervezetet illeti, amely az egyetemi alkalmazottak fegyelmi ügyeinek intézését lenne hivatva szabályozni, erre nézve ezuttal csupán általánosságban kívánom megjegyezni azt, hogy a magam részéről is kívánatosnak tartanám ennek a kérdésnek törvény útján való szabályozását.

Nézetem szerint azonban a kérdés kielégítő megoldására nem vélem elégségesnek azt, ha a törvény csupán a fellebbezési forum szervezésére szorítkoznék, mert azoknak a céloknak a biztosítására, amelyeket az egyetemi tanács is szóban lévő felterjesztésében kifejezésre juttatott, szükséges lenne a fegyelmi eljárásnak alapelveit és az alkalmazható fegyelmi büntetéseket is megállapítani, vagy legalább is jelezni azt, hogy e részben milyen szabályok legyenek irányadók.

Ennélfogva egyelőre a közölt törvénytervezettel ez-
uttal nem kívánok bővebben foglalkozni, hanem arra kérem
Nagyméltóságodat, hogy amennyiben ilyen törvényjavaslat
készítését szükségesnek méltóztatik találni, méltóztatassék
szakelőadóját arra utasítani, hogy a kérdés tüzetesebb meg-
beszélése végett a vezetésem alatt álló törvényelőkészítő
ügyszálllyal lépjen érintkezésbe.

Azt azonban a fentebb előadottaknál fogva a magam ré-
széről éppen nem tartanám szükségesnek és helyénvalónak,
hogy a fent nevezett tanár urak most szóban lévő konkrét
ügyének elintézése ily törvény megalkotásától tétessék füg-
gővé vagy annak megalkotásáig elodáztassék, mert erre az
érintett szempontból sem elfogadható ok, sem szükség nin-
csen.

Budapest, 1920. december hó 17-én.

T o m c s á n y i s. k.